

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра статистики

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)

“ ” 201 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 051 «Економіка»

за магістерською програмою професійного спрямування «Статистика бізнесу»

на тему: «Статистичне дослідження бюджетних процесів в Україні»

Виконавець:

Студентка факультету менеджменту,
обліку та інформаційних технологій

Манєва К.П. .

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Погорєлова Т.В. _____

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ БЮДЖЕТНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	6
1.1. Бюджетні процеси в Україні та їх статистична характеристика.	6
1.2. Система економіко-статистичних показників бюджетних процесів	14
1.3. Статистична методологія аналізу бюджетних процесів	22
РОЗДІЛ 2. ЗВЕДЕНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....	31
2.1. Структура та динаміка Зведеного Бюджету України	31
за період 2014-2018 рр.....	31
2.2. Статистичний аналіз тенденції розвитку видатків Зведеного бюджету	40
РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА ДОХОДИ Й ВИДАТКИ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	47
3.1. Аналіз еластичності доходів та видатків Зведеного бюджету України за період 2014-2018 рр.....	47
3.2. Побудова та аналіз регресійної моделі доходів Зведеного бюджету України за період 2010-2018 рр	54
3.3. Побудова та аналіз регресійної моделі видатків Зведеного бюджету України за період 2010-2018 рр	59
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Державний бюджет України – це головний фінансовий план країни, який віддзеркалює суспільно – економічний стан у державі. Економічна нестабільність і спад виробництва негативно впливають на формування доходів та фінансування видатків бюджету. Бюджет, його дохідна частина прямо пов'язані із Державною програмою соціально-економічного розвитку України. І навпаки, виконання зазначеної програми залежить від її фінансового забезпечення. У цьому напрямку Державний бюджет виступає основою фінансування загальнодержавних програм та сприяє їх виконанню. Державна програма соціально-економічного розвитку України і Державний бюджет України мають своє особливе місце, роль і призначення в системі суспільно – економічних відносин. Державний бюджет є головним фінансовим документом країни. Виходячи з цього можна зробити висновок, що вивчення бюджетних процесів є важливим завданням економічної науки та статистики.

Пояснення цьому факту лежить у зв'язках бюджетної політики з усіма сторонами економіки країни. Так, процес формування бюджету тісно пов'язаний із податковим законодавством, а також із процесом виробництва: або стимулює його, або натискає. З іншого боку, розподіл бюджетних засобів також тісно пов'язаний з виробництвом: фінансові вкладення направляються у виробництво. Також із бюджету фінансуються соціально – необхідні програми і служби такі як: армія, поліція, охорона здоров'я.

Питання статистичного дослідження бюджетних процесів завжди були актуальними. В умовах формування ринкових відносин в Україні виникає потреба переосмислення традиційно сформованих підходів до визначення цілей, завдань, принципів механізму бюджетної політики, яка в нових реаліях може і повинна стати провідною ланкою системи державного регулювання.

Стратегічною метою бюджетних процесів є створення економічних, правових та організаційних засад щодо підвищення ролі бюджету як

інструменту формування і оптимального розподілу фінансових ресурсів між ланками бюджетної системи.

Основними завданнями функціонування бюджетної системи держави є забезпечення економічного зростання України та підвищення життєвого рівня населення. Вирішення цих завдань вимагає насамперед оперативного прийняття обґрунтованих стратегічних рішень для забезпечення виконання Державного бюджету України, що обумовлює необхідність створення цілісної системи збирання, оброблення, передачі, зберігання, аналізу, візуалізації і документування статистичної інформації з метою оцінювання, діагностики, моделювання та оперативного прогнозування зазначеного процесу.

Теоретичною основою наукового дослідження стали положення відомих вчених-теоретиків у галузі методології наукових досліджень, теорії статистики, економічної статистики, статистики державних фінансів. Значну увагу питанням формування системи статистичних показників для аналізу соціально-економічних явищ, законодавчого та інформаційного забезпечення контролю за формуванням і розподілом фінансових ресурсів держави (зокрема, контролю за виконанням бюджету) приділяли у своїх працях В. Геєць, М. Головань, Ц. Огонь, М. Білуха, О. Васечко, С. Герасименко, А. Головач, Ю. Григоренко, В. Захожай, А. Єріна, Д. Єрін, Н. Ковтун, О. Мазуренко, Р. Моторин, М. Пугачова, А. Шустиков та інших.

Основна мета дипломної роботи полягає у статистичному оцінюванні бюджетних процесів та обґрунтуванні процесів формування доходів та використання видатків бюджету, визначенні їх взаємозв'язків з найважливішими макроекономічними показниками розвитку економіки. Конкретизуючи мету дипломної роботи, слід відмітити низку завдань статистики бюджету, які полягає у визначенні:

- загального обсягу і динаміки доходів и видатків бюджету;
- структури доходів бюджету України;
- структури видатків бюджету України;

- взаємозв'язків між доходами Зведеного бюджету та найважливішими макроекономічними показниками України;
- еластичність доходів та видатків Зведеного бюджету України;
- побудова та аналіз регресійних моделей доходів та видатків Зведеного бюджету України.

Суб'єктом дослідження дипломної роботи є – сам Зведений бюджет, а об'єктом дослідження виступає – його структура, дохідна та видаткова частини, дефіцит та профіцит, та державний борг України.

Інформаційною базою виконання дипломної роботи є Бюджетний кодекс України, Закони України про Державний бюджет України, дані бухгалтерського обліку, який ведеться органом Державного казначейства України, звіти міністерства фінансів щодо виконання Зведеного, Державного та місцевих бюджетів, а також дані Державної податкової адміністрації та дані Державної служби статистики, звіти позабюджетних фондів та літературні джерела з теми дослідження, матеріали спеціалізованої періодичної преси.

В дослідженні були використанні такі методи аналізу бюджетних процесів як: збір інформації про доходи та видатки бюджету всіх рівнів та формування бази даних (статистичне спостереження), аналіз виконання Державного, Зведеного та місцевих бюджетів, групування й узагальнення інформації про доходи та видатки Зведеного бюджету, аналіз структури доходів та видатків Зведеного бюджету та було здійснено кореляційно – регресійний аналіз доходів та видатків Зведеного бюджету.

Дипломна робота складається із вступу, основної частини та висновків. У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, визначаються мета, завдання, предмет, об'єкт.

Основна частина присвячена дослідженню визначеної проблеми. У висновках сформульовано основні результати дипломної роботи.

ВИСНОВКИ

Зведений бюджет є важливою, та визначальною ланкою державних фінансів. Економічна нестабільність і спад виробництва негативно впливають на формування доходів та фінансування видатків бюджету. Бюджет, його дохідна частина прямо пов'язані із Державною програмою соціально-економічного розвитку України.

У процесі дослідження було розглянуто основні поняття, категорії, класифікації, процеси зведеного бюджету. Розглянуто статистичні методи, які дозволяють здійснити комплексне дослідження динаміки, структури бюджету, його складові.

За допомогою статистичних методів оцінювання Зведеного бюджету України можна стверджувати, що за 2014-2018 роки спостерігається перевищення видатків над доходами, що й спричинило дефіцит за досліджувані роки. У 2018 році дохідна частина була меншою від видаткової на 67 млрд. грн. Найменша різниця була у 2015 році та становила 9 млрд. грн. У 2018 році дохідна частина збільшилась на 19 млрд. грн. Державний бюджет України у 2018 році виконано з дефіцитом 67 млрд. грн., або 2,8 % ВВП.

Величина дефіциту 74,3 млрд. грн. була найбільшою за аналізований період – у 2014 році. Основним показником, який вплинув на збільшення дефіциту у 2018 році, є Державний борг, який станом на 2018 р. становив 72,1 млрд. грн. Також є низка факторів, які вплинули на високе зростання дефіциту — це падіння у поточному році прибутку прибуткових підприємств та обсягів імпорту товарів; зниження обсягів виробництва окремих видів підакцизних товарів.

У роботі був здійснений кореляційно - регресійний аналіз залежності доходів та видатків від ВВП, що довели нам пряму залежність між цими факторами. Виявлена лінійна економічна модель була адекватною і статистично значущою.

Проаналізували структуру доходів Зведеного бюджету та виявили, що до ТОП-трійки головних «постачальників» доходів бюджету належать:

- податок на додану вартість, який забезпечив надходження 506168 млн. грн., або 30,3% всіх бюджетних доходів;
- податок та збір на доходи фізичних осіб – 227671 млн. грн. , або 24,6% всіх бюджетних доходів;
- акцизний податок – 137726 млн. грн., або 18,3% всіх бюджетних доходів.

Що стосується видатків, то тенденція до зростання за 2014-2018 роках спостерігається і за видатками бюджету. Виконання бюджетів виконувалося із перевищенням видатків над бюджетними доходами, тобто із дефіцитом. Темп зростання видатків зведеного бюджету становив 118,3 %. У 2018 році в економіку країни було спрямовано 1250174 млн. грн. бюджетних видатків. Понад 12,1% цих коштів було спрямовано у соціальний захист та соціальне забезпечення, на виконання загальнодержавних функцій надійшло 8% видатків.

Як видно з вищевикладеного, основною причиною бюджетних проблем є систематичне невиконання дохідної частини бюджету, доходи відіграють важливу роль у формуванні бюджету. У результаті держава не в змозі виконувати узяті на себе зобов'язання. Реальність доходів бюджету залежить багато в чому від правильності прогнозування соціально-економічних процесів на майбутній бюджетний рік. Необхідно підкреслити, що незадовільний стан виконання бюджету негативно впливає на економічні процеси в цілому. Не виконання бюджетних зобов'язань приводить до виникнення нових неплатежів, підриваючи тим самим основи ринкового механізму. Бюджетна політика, спрямована на постійне скорочення витрат, без цілеспрямованих дій по збільшенню доходної частини бюджету може привести до розвалу економіки держави.

Вирішити задачу збільшення доходів держави не можна лише шляхом адміністративного тиску, не створивши при цьому для підприємств ефективних економічних стимулів для сплати податків.

Одним з напрямків підвищення ефективності видатків є скорочення податкових пільг. При зменшенні податкових пільг з'явиться можливість цілеспрямовано використовувати видаткову частину бюджету для підтримки деяких пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку суспільства. Але це скорочення не має бути механічним. Одержання податкових пільг повинне залежати від корисності і важливості того чи іншого виду діяльності

До програми заходів скорочення витрат бюджету і, як наслідок, його дефіциту необхідно впровадити заходи, які б сприяли наповненню бюджету коштами та скороченню видатків:

- перерозподіл інвестування бюджетних коштів в галузях економіки;
- впровадження ефективної фіскальної політики;
- більш широке використання фінансових пільг і санкцій, які стимулюють зростання суспільного виробництва;
- боротьба з корупцією, тіньовою економікою та монополією на виробництво.
- створення умов для залучення іноземних інвестицій.
- відповідна зміна законодавчо-нормативного забезпечення.

Важливою умовою рішення проблеми ефективного керування бюджетним дефіцитом повинні стати поділ кредитної і бюджетної системи країни і відповідні зміни функцій Міністерства Фінансів та Національного банку, спрямовані на виключення можливостей автоматичного кредитування державних витрат. У випадку недостачі бюджетних засобів можуть допускатися короткострокові касові кредити для фінансування сезонного коливання доходів.

В Україні, як і в будь-якій іншій країні, питання про зменшення витрат бюджету є досить актуальним. Тому положення Бюджетного кодексу України повинні визначати такий регламент, який би дав змогу забезпечити досягнення ефективних результатів.

Для ефективного розв'язання всіх взаємозалежних економічних та соціальних проблем Україна повинна переорієнтуватися на модель, яка

передбачає розширення повноважень Уряду. Такий підхід вимагає від міністрів особливої відповідальності, тому уряд має оцінювати можливості щодо наймання приватних компаній, надання окремих державних послуг та встановлення індикативного рівня цін на деякі товари та послуги. Також потрібно систематично оцінювати ефективність використання ресурсів, виділених з попередніх бюджетів. Основним недоліком такої діяльності є те, що бюджетні витрати, пов'язані з вибором стратегії конкурентоспроможності, будуть відчутними відразу після її впровадження, тоді як переваги виявляться лише з часом. Але у кінцевому підсумку така політика зменшить вартість товарів і послуг для споживачів, підвищить шанси України на успіх на світовому ринку, забезпечить економічне зростання, зайнятість та добробут, дозволить підвищити життєвий рівень населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховна рада України - Електронний ресурс/ Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Ціна держави - Електронний ресурс/ Режим доступу: <http://costua.com/budget/>
3. Міністерство фінансів - Електронний ресурс/ Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk>
4. Закон про Державний бюджет - Електронний ресурс/ Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2629-19>
5. Бюджетний кодекс України - Електронний ресурс/ Режим доступу: <https://www.profiwins.com.ua/ru/legislation/kodeks/927.html>
6. Фінансова статистика - Шустіков А.А. / 2. СТАТИСТИКА ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ; 2.1. Поняття державного бюджету і завдання статистики ; Фінансова статистика - Шустіков А.А. /Електронний ресурс/ Режим доступу: <http://ecolib.com.ua>
7. Бюджет та Бюджетна система України - Електронний ресурс/ Режим доступу: <http://pidruchniki.com>
8. Економічний дискусійний клуб - Електронний ресурс/ Режим доступу: <http://edclub.com.ua>
9. Електронний ресурс/ Режим доступу: <http://b-ko.com/book>
10. Коваль Ю.В. Виявлення основних причин зменшення надходжень до державного бюджету України в період 2010–2011 рр. / Ю.В. Коваль // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – №6.
11. Бюджетний щоденник на 2018 рік. Київ: ФЕАО, 2015.
12. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2018рік
13. Матвійчук, Н. М. Особливості бюджетного дефіциту України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Н. М. Матвійчук, Н. Ю. Бурлачук, Л. М. Маршук // Молодий вчений. – 2015. – № 5. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/5/45.pdf>.

14. Нечаюк, І. Б. Основні проблеми подолання бюджетного дефіциту в Україні [Текст] / І. Б. Нечаюк // Екон. форум. – 2013. – № 4.
15. Кулинич О.І, Кулинич Р.О. Теорія статистики: Підручник.-3-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006.
16. Іваненко Ю., Малишев А. До питання розкриття інформації про державний борг / Ю. Іваненко, А. Малишев// Вісник НБУ.- 2007. - №3.
17. Царук О. Статистичний аналіз державного боргу України та оцінка його впливу на економіку / О.Царук// Банківська справа. – 2007. - №6.
18. Наказ «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.
19. Вівчар О.Й., Курило О.Б. Вплив державного боргу на економічну безпеку держави / О.Й. Вівчар, О.Б. Курило // Економіка та держава – 2013.
20. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
21. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua
22. Боргова безпека України – сучасний стан і напрямки покращення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naub.oa.edu.ua/2014/borhova-bezpeka-ukrajiny-suchasnyj-stan-inapryamky-pokraschennya/>.
23. Методичні вказівки для вивчення розділу « Парна лінійна регресія» дисципліни «Економетрія» / Одеса / В.Г. Чернишев, Д.В. Окара, 2016 – 80с
24. Електронний ресурс. – Режим доступу http://ukrstat.org/uk/work/stk_u/evr.htm
25. Юрій С. Управління зростанням та основі боргу та Україна / С.Юрій// Журнал Європейської економіки. – 2007. – Том 6(№1). – С. 6-14
26. Статистичний щорічник України за 2006 рік / Держкомстат України / за ред. Олександра Григоровича Осауленка.
27. Усе про бюджет. Моніторинг виконання [Електронний ресурс] // Міністерство фінансів України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу:

http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=51703. – Назва з екрана

28. Бюджетна система [Текст] : підручник / В. В. Бабіченко [та ін.] / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К.: Центр учбов. л-ри; Тернопіль : Екон. думка, 2012. – 871 с.

29. Машко, А. Дефіцит бюджету: сутність, причини виникнення та проблеми управління [Текст] / А. Машко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 2 (7). – С. 308–314.

30. Олейнікова Л.Г. Аналіз податкових надходжень до державного бюджету України / Л.Г. Олейнікова // Вісник Таврійського державного агротехнологічного університету – 2011. – №9. – С. 319-325.

31. Радіонов Ю.Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів / Ю.Д. Радіонов // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 47-55.

32. Свереда Н.І. Основні проблеми та напрями подолання бюджетного дефіциту в Україні / Н.І. Свереда // Формування ринкових відносин. – 2009. – №6. – С. 98-101.

33. Юрій С.І. Бюджетна система України / С.І. Юрій, Й.М. Бескид. – К.: НІОС, 2011. – 400 с

34. Погорелова Т.В. Статистичне оцінювання місцевих бюджетів в Україні.

35. Погорелова Т.В. Статистичний аналіз впливу факторів на доходи Державного бюджету України.

36. Манєва К.П., Погорелова Т.В. Статистичний аналіз місцевих бюджетів в Україні.

37. Манєва К.П., Погорелова Т.В. Статистичне оцінювання доходів Зведеного бюджету України.